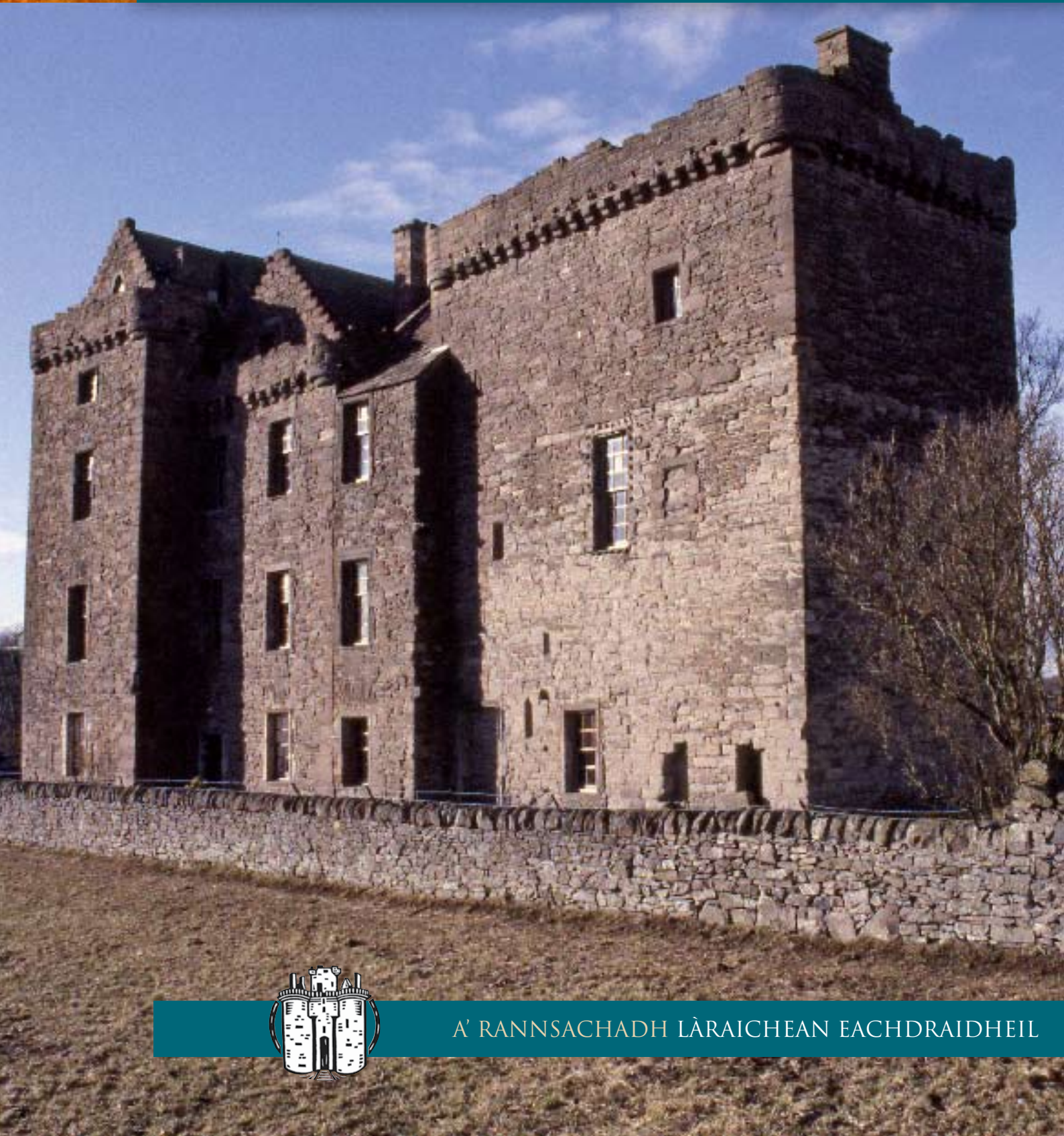


Tha Caisteal Huntingtower, pìos beag a-mach à Peairt, ceangailte ris an teaghlach Ruthven, fear de na teaghlàichean a bu bhrùideile is a bu bhuidhmhoire ann an Alba an 16mh linn.

A' RANNSACHADH CAISTEAL HUNTINGTOWER

Fiosrachadh don Luchd-Teagaisg



A' RANNSACHADH LÀRAICHEAN EACHDRAIDHEIL



Loidhne-tìm

Mu1450 Togar an caisteal an toiseach

1480 Còir na h-oighreachd ga toirt don dithist mhac Ruthven

Tois.1500an An taigh-geata air atharrachadh gu taigh-tùir an ear; taigh-tùir an iar ga thogail dìreach ri thaobh

1565 Tadhailidh Màiri Banrigh nan Albannach ri linn Mìos nam Pòg le Dàrnlaidh

1582 Cumar Seumas VI an seo fad deich mìos

Deir.1500an Cuirear an raon an ear ris

1600 An teaghlach Ruthven air am peanasachadh ri linn an ròl ann am Foill Iarla Ghobharaidh. Ainm a' chaisteil atharraichte gu Huntingtower

1600 – 63 An caisteal an sealbh a' Chrùin

1663 An caisteal an sealbh nam Moireach, Diùcan Athaill

Deir.1600an Lìonar am beàrn eadar na tùir

1800 Raon an iar air a leagadh

1805-15 Reicear an caisteal 's cuirear gu feum e mar àite-còmhnaidh luchd-obrach aodach

1912 An caisteal fo chùram na stàite.

Is caisteal beag taitneach e Huntingtower, pìos beag a-mach à Peairt. Tha a chofhurtaileachd socair 's a mhaise peantaichte car breugach geta oir bha ceangal aige ris an teaghlach Ruthven, fear de na teaghlaichean a bu bhrùideile is a bu bhuadhmhoire ann an Alba an 16mh linn.

Cùl-sgeul Eachdraidheil

Fad ciad gu leth bliadhna bha Caisteal Huntingtower ainmichte o thùs mar Taigh Ruthven, agus bha e na dhachaigh aig an teaghlach Ruthven. Ann an 1480 chaidh còraichean na h-oighreachd, fearann air a bheil an caisteal a-nis, a thoirt don dithist mhac Ruthven, agus is dòcha gur e seo as adhbhar gun deach an dà thaigh-tùir a thogail taobh ri taobh.

Thogadh an tùr gu h-às ùr, 's bha an tùr an ear o thùs na thaigh-geata. Bha trì làr còmhnaidh aig an dà thùr, ged a tha seòmraichean air ceithir làr anns an tùr an iar. Shìn balla-cùirteir dìon o na tùir, a' gabhail a-steach na liosa mu thuath, far am biodh togalaichean leithid stàbaill agus sgiath an iar den taigh san robh an talla, sgiath nach eil ann an-diugh.

Is àraid an tùr an ear air sgàth a mhullach-a-staigh peantaichte san talla air a' chiad làr. Rud a rinneadh mu 1540, tha sailean a' mhullaich maisichte gu grinn le pàtranan a tha a' cur thairis le dath is dìtheanan.

Mu mheadhan an 16mh linn, bha rudan eile fa-near don teaghlach Ruthven seach maise taobh-staigh an taighe. Bha an Tighearna Ruthven mar cheann air murt Dhàibhidh Rizzio, rùnaiche Caitligeach Màiri Banrigh nan Albannach, agus chuidich a mhac le Màiri a chur sa phrìosan an 1567. Chum iad ris an dìlseachd Phròstanach gu linn Sheumais òig VI, a chaidh a ghlacadh 's e a' sealg, agus chumadh am braighdeanas e sa chaisteal fad deich mìos an 1582, gus an do theich e - tachartas a chaidh ainmeachadh mar Ruaig Ruthven. B' e buil oidhirp eile air an rìgh a ghlacadh an 1600 bàs an luchd-glacaidh agus cur-às don t-sloinneadh Ruthven. Chuireadh an cuid fo shealbh a' Chrùin mar èirig agus dh'atharraicheadh ainm a' chaisteil gu Caisteal Huntingtower.

An 1663, chaidh sealbh a' chaisteil a thoirt do na Moirich, Diùcan Athaill an dèidh sin, a rinn ath-thogail air chor is gum biodh e coltach ri taigh-còmhnaidh. Lìon iad am beàrn eadar an dà thùr is chuir iad ris uinneagan mhòra a bha ri deas. An 1805 chleachdadh an caisteal airson greis mar ionad-còmhnaidh do luchd-obrach factaraidh aodach. Chaidh a thoirt seachad don stàit ann an 1912.



Caisteal Huntingtower o dheas



Taic foghlaim agus teagaisg

Tha turas gu Caisteal Huntingtower gu h-àraid iomchaidh don luchd-teagaisg a tha ag obair air cuspairean sgoile mar:

- Na Meadhan-Aoisean
- Caistealan

Tha an t-Curraicealam airson Sàr-mhathais ag amas air sgoilearan a bhrosnachadh agus dùbhlana chur romhpa tro raon farsaing foghlaim. Tha ròl sònraichte aig turais gu làraichean ann a bhith a' ceangail buil an fhoghlaim thar a' churraicealam. Cuidichidh turas, agus cleachdadh stuth-taice, ann a bhith a' leasachadh:

luchd-ionnsachaidh soirbheachail le bhith a' cur dùbhlana ro sgoilearan smaoineachadh mu mar a dh'atharraich beatha dhaoine. Cuidichidh seo iad ann a bhith a' mèdachadh gu crìteach mu fhianais agus an co-dhùnadh fhèin a dhèanamh. **neachan misneachail.** Ionnsachaidh sgoilearan mu ghnèithean de sheann-bheatha an coimhearsnachd, tuigidh iad atharrachaidhean sòisealta, cuiridh iad an luachan fhèin an cèill agus am beachd a thoirt seachad air diofar cheistean eachdraidheil is sòisealta.

daoine glìce ciallach. Cuidichidh e ann a bhith a' toirt barrachd tuigse do sgoilearan air rudan sòisealta is eachdraidheil, a' brosnachadh tuilleadh urrainn do na tha mun cuairt orra de dh'eachdraidh agus do dh'obair-togail an latha fhèin.

daoine a bheir seachad fios gu h-èifeachdach le bhith a' leudachadh eòlas is tuigse sgoilearan tro smaoineachadh rannsachail, cruthachail agus crìteach.

Ron turas

- Cuidich sgoilearan tuigse nas fhèarr fhaighinn air an sgèile-tìm le bhith a' dèanamh loidhne-tìm leotha, a' cunntadh air ais 's gach linn is a' comharrachadh prìomh thachartasan ann an eachdraidh a' chaisteil. Ghabhadh cur ri seo an dèidh an turais.
- Tog deasbad mu structar beatha caisteil. Dh'fhaodadh sgoilearan rannsachadh a dhèanamh air ròl nan 'urracha mòra' seo: **stiùbhard, neach-glèidhidh, marasgal.**
- Tog deasbad mu na diofar ghnìomhan a ghabhadh àite ann an caisteal. Dh'fhaodadh sgoilearan diofar chuspairean a rannsachadh (m.e. biadh, siubhal, fèistean, buill-airm) mar ullachadh don turas.
- Tha e feumail ma bhios briathrachas a bhuineas ri caistealan aig sgoilearan oir nì seo deasbad air làraich nas fhasa. 'S dòcha gum bi faclan mar seo feumail: **lios, seòmar, sgiath, suaicheantas, slighe-bhogha, lùb gunna, staidhre shnìomhanach (turnpike), caisealachd, balla-cùirteir, sail.** Dh'fhaodadh sgoilearan faclair-sgoile le dealbhan a chur ri chèile a mhinicheadh na h-ainmean seo.
- Tha e doirbh do chuid de phàistean tuigsinn nach robh a-riamh ann an caisteal ach tobht. Tog deasbad mu mar a dh'atharraicheas togalaichean le aois - bheil an aon choltas air an taigh sa bheil iad fhèin 's a bha air beagan bhliadhnaichean air ais? An d' rinn an teaghlach atharrachadh? Carson? Dèan deasbad mu mar a bheir gaoth is sìde buaidh air coltas togalaich cho math ris an iomadh atharrachadh a nì daoine air togalaichean a dh'aona ghnothach.

Obair air an làraich

Agus iad a' rannsachadh a' chaisteil bu chòir sgoilearan a bhrosnachadh sùil chrìteach a thoirt air na chì iad agus teòraidhean a chur ri chèile 's fheuchainn, stèidhichte air fianais chruaidh. Seo puingeann-tòisichidh feumail:

- An dùil carson a thogadh an caisteal an seo? Dè an dìon nàdarraich aige?
- Dè an stuth a chleachdadh gus an caisteal a thogail? Cò às a thàinig e? A bheil stuth ann a dh'fhaodadh a bhith air a ghrodadh no a chaidh a ghoid on uair sin?
- Dè fianais a tha ann air beatha làitheil (m.e. ithe, teas, taigh beag is nighe)?
- Dè fianais a tha ann air luchd-seilbh a' chaisteil?
- Ciamar a dh'atharraich an caisteal thar nam bliadhnaichean?

Faodaidh sgoilearan fianais a chlàradh le bhith a' sgrìobhadh nòtaichean, a' breacadh dhealbhan, a' gabhail dealbhan-camara agus a' clàradh rudan air teip.

Air làrach-lìn Alba Aosmhor, www.historic-scotland.gov.uk/education_unit gheibh luchd-teagaisg goireasan a bharrachd mar thaic air obair air làraich. Nam measg seo tha a bhith a' cur ri chèile *Clàr Fianaise* agus *Clàr Mo Bheachdan Fhèin*.

Molaidhean-obrach an dèidh an turais

An dèidh an turais faodaidh sgoilearan na fhuairead a-mach a chur còmhla gus clàr nas coileanta a dhèanamh air a' chaisteal agus air beatha nan daoine a dh'fhuirich is a dh'obair ann. Dh'fhaodadh seo a bhith mar bhunait do raon ghnìomhan-taisbeanadh, leithid:

- Leabhar-treòir neo bileag do luchd-tadhail eile
- Taisbeanadh shleamhnagan le aithris mun turas aca
- Sgrìobhadh macmeanmail stèidhichte air beatha nan daoine a bha a' còmhnaidh sa chaisteal.



Air lorg an teaghlach Ruthven

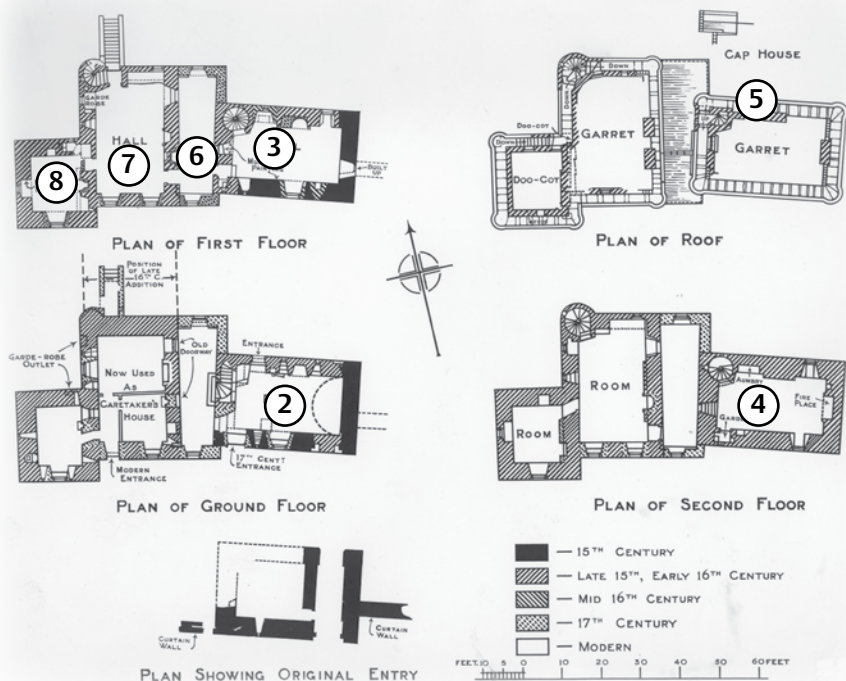
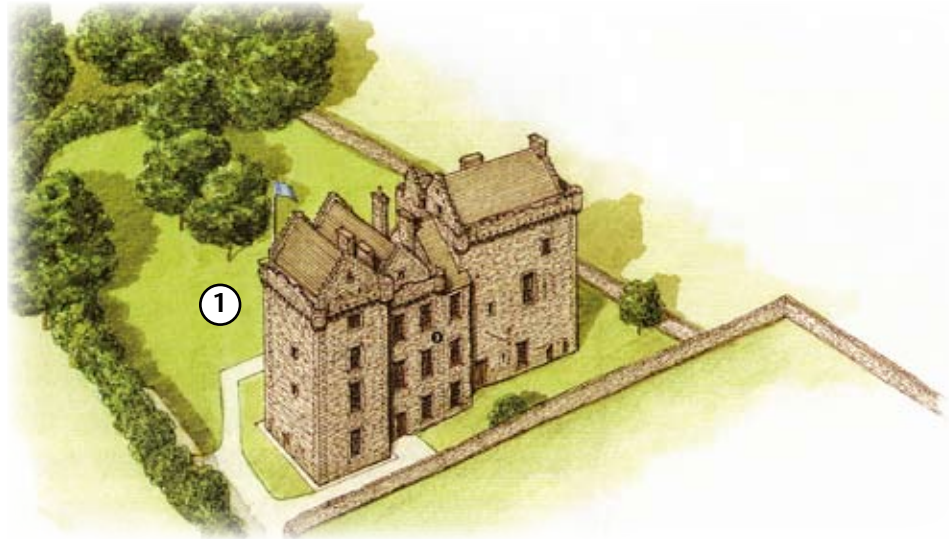
Tha tòrr ri rannsachadh san togalach iongantach dheagh-ghlèidhte seo. Tha an t-slighe-turais a mholar a' dìreadh air beatha làitheil a' chaisteil ri linn an teaghlach Ruthven (1500-1600). Tha ochd àite-tadhail ann, comharraichte air a' phlana air dheas:

1. Taobh a-muigh a' chaisteil
2. An cidsin
3. An talla
4. An t-seòmar
5. Air a' mhullach
6. Eadar na tùir
7. An talla an iar
8. Sgiath an oisein

Tha cùl-fhiosrachadh ga thoirt seachad sa phasgan do gach àite. Tha e sgrìobhte ann an cànan sìmplidh chor is gun leughar a-mach do sgoilearan e mas math leat. Cuideachd thathar a' moladh ceistean-deasbaid. Thathar a' dìreadh air a bhith a' brosnachadh sgoilearan an togalach a mhìneachadh agus tomhais nas urrainn dhaibh o na chì iad mun cuairt orra fhèin.

Ri linn an caisteal a bhith cho deagh-ghlèidhte, tha e math gu cluich-ròl, gu h-àraid do bhuidhnean nas òige. Tha molaidhean a thaobh seo ri fhaotainn ann an earrann Leigeamaid Oirnn, ann an clò purpaidh. 'S e a b' fheàrr gun roinn thu do chlas ann am buidhnean 8-10, los gum faigh a h-uile duine cothrom.

Plana Caisteal Huntingtower





Robh fhios agad...

Dh'fhan Màiri Banrigh nan Albannach sa chaisteal. Thàinig i ri linn Mìos nam Pòg le dàrna fear-cèile, Tighearna Dàrnlaidh. Thòisich i fasan ùr - bidh mòran a' pòsadh an seo a-nist!



Caisteal Huntingtower on chùl (Tuath)



Beàrn eadar an dà thùr



Riantan air a' bhalla os cionn na staidhre a' sealltainn làrach sgiath an iar

Nòtaichean turais: air lorg an teaghlach Ruthven

Suidheachadh 1: Taobh a-muigh Caisteal Huntingtower

Seas ris na beingidhean-cuirme-bidh air chùl (tuath) a' chaisteil.

An ciad shealladh, is cùl-fhiosrachadh. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

Rachamaid air ais còrr is 400 bliadhna gu 1550. Dèanamaid samhachadh gu bheil sinn air tighinn a chèilidh air ar càirdean sa chaisteal. 'S iad sin na Ruthvenaich. Tha iad glè bheirteach is cudromach. Leigeamaid oirnn gun tàinig sinn air muin each... feumaidh sinn luath-mharcachd gu cùl an taighe... tighinn far ar n-eich... agus iad a thoirt do sgalag a bheir don stàbaill iad...

- O chionn còig ceud bliadhna, bhiodh an caisteal na dhà thùr fa leth. **Am faic thu iad?** Chaidh am fearann a thoirt do dhithis bhràthair Ruthvenach 's bha a thùr fhèin a dhìth air gach fear dhiubh!
- An dèidh sin rinn teaghlach eile aon tùr dhe na dhà. **Am faic thu far an do lion iad am beàrn eadar na tùir?**
- 'S e an tùr clì is aosta. 'S e taigh-geata a bhiodh ann. Dh'atharraich na Ruthvenaich far am biodh am prìomh dhoras. **Am faic thu far am biodh an t-seann slighe-steach le bogha os a chionn?**
- Bhiodh balla àrd mun cuairt an fheòir. Far a bheil sinn nar seasamh bhiodh togalaichean leithid stàbaill do na h-eich agus is dòcha taigh-fuine far an d' rinneadh aran.

Spreagadh an Luchd-Teagaisg

Tha pàirt den chaisteal air tuiteam sìos a-nis. Seall air an tùr dheas. Am faic thu far am biodh seann mhullach ceangailte ris an tùr?

Bhiodh pìos mòr eile den chaisteal stòite a-mach à seo.

Tha a' chuid is motha de na h-uinneagan glè bheag. An dùil carson?

Am faic thu far an loisgeadh daoine sa chaisteal air an nàimhdean? For ort - 's dòcha gu bheil iad a' coimhead oirne nist!

Freagairtean a tha a dhìth

Chithear cumadh mullach triantanaich os cionn na staidhre san tùr air dheas (iar).

B' fheudar don chaisteal a bhith làidir gun fhios nach rachadh ionnsaigh a thoirt air. Tha ballachan cloiche nas làidire na uinneagan.

Bha gloine daor cuideachd.

Tha dhà no trì sliotain caola mar uinneagan no 'lùban-gunna'; airson losgadh a-mach asta.

Gabh a-steach don chaisteal tron doras chumhaing le bogha san tùr air chlà (ear).



Robh fhios agad...

Bha cuid de theallaichean chidsin cho mòr 's gun robh rùm airson cuideigin beag, gille mar bu trice, seasamh ann is an fheòil a thionndadh air a' phòla mheatailte. Theirteadh an turnbrochie ris.



Teallach sa chidsin

Suidheachadh 2: An Cidsin

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- Tha an t-seòmar-sa air atharrachadh gu mòr. Uaireigin b' e seòrsa de thunail a bha a' dol don lios air a' chùl.
- 'S dòcha gum b' e chidsin a' chaisteil aig aon àm. **An dùil càite an d' rinn iad am biadh a chòcaireachd?** (os cionn an teine san teallach).

Spreagadh an Luchd-Teagaisg

Dè seòrsa bìdh a dhèanadh iad air teine mar seo?

Chan eil sinc sa chidsin seo. An dùil cò às am faigheadh na còcairean an uisge?

Càite an rachadh an t-uisge salach?

Tha tòrr san t-seòmar-sa a dh'innseas gun robh coltas gu tur eile air aig aon àm. Dè a chì thu a dh'innseas?

Freagairtean a tha a dhìth

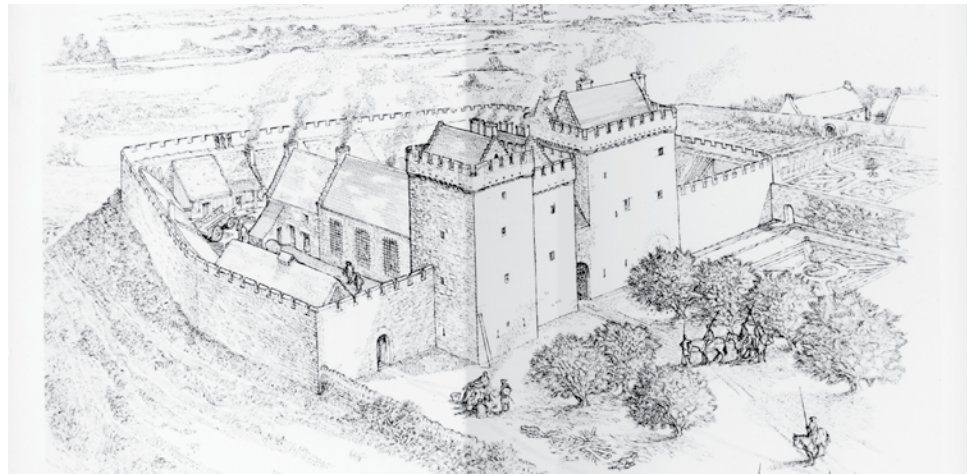
Brot is stiùbh ann am poitean mòra crochte os cionn an teine.

Feòil air a ròstadh air pòla mòr meatailte a rachadh a thionndadh thar an teine.

Às tobar a-muigh - ged nach eil sinn cinnteach càite an robh an tobar an seo.

An dàrna cuid air a thilgeil sìos fanan-sgudail no air a chur air an t-sitig a-muigh.

Doras aig àrd-ìre, ceumannan nach eil a' ruigsinn ceann-uidhe, cumadh dhorsan a chaidh a lìonadh a-steach.



Huntingtower o dheas le balla-cùrteir: Dealbh peantar.

Leigeamaid oirnn... gu bheil sinn a' còcaireachd bìdh sa chidsin don teaghlach Ruthven shuas an staidhre. 'S dòcha gur tusa:

- An còcaire, a' toirt òrdugh don a h-uile duine
- Sgalagan a' sgoltadh, a' còcaireachd thar an teine, a' giùlain uisge, a' feitheamh ri biadh a thoirt suas an staidhre.

Gabh a-mach an doras, tionndaidh air dheas is air dheas a-rithist suas aon làr den staidhre shniomhanach don talla sa bheil mullach a-staigh peantaichte.



Robh fhios agad...

Chaidh am mullach a-staigh seo a chur fodha le pannalan fiodha... 's a dh'ìochuimhneachadh. Nuairsin chaidh ath-lorg an 1913 's daoine a' càradh a' chaisteil. 'S e aon de na mullaichean peantaichte is aosta an Alba.



Am mullach a-staigh san talla



Coineanach peantaichte air a' bhalla



Sail peantaichte

Suidheachadh 3: An Talla

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- Seo an talla, prìomh sheòmar a' chaisteil. Seo far an itheadh an teaghlach Ruthven 's far am biodh iad ri aoigheachd is coinneamhan cudromach.
- Tha am mullach peantaichte glè aosta - beagnach 500 bliadhna dh'aois! Sna làithean sin b' e am fasan mullach a pheantadh, coltach ri pàipear-maisichte balla an latha an-diugh.

Spreagadh an Luchd-Teagaisg

Tha tòrr phàtranan air a' mhullach. An lorg thu na rudan seo:
Dragan
Aodann neònach le duilleagan na bheul

Bhiodh na ballachan peantaiche gu tur cuideachd. An lorg thu seo orra:
Ditheanan
Coineanach
Aingeal
Cù-seilge.

'S ann ainneamh a gheibhear mullach cho aosta seo ann an caisteal. An dùil dè thachair don chuid is motha dhiubh?

Freagairtean a tha a dhìth

Lorgar iad seo uile air na sailean.

Tha an dìthean air a' bhalla dheas, ri taobh na h-uinneige. Tha an fheadhainn eile mun cuairt cùlaist na h-uinneige mun iar (ris an tùr eile).

Air grodadh, loisgte le teine, air an toirt air falbh no air an cur fo pheant ùr a rèir fhasanan ùra.

- Seall air an teallach. Am faic thu gun deach atharrachadh? Bhiodh e eadhon na bu mhotha.
- Nam biodh fèist air chois, shuidheadh na Ruthvenaich na b' fhaisge air an teine. Shuidheadh iad air cathraichean ceart 's a h-uile duine eile air beingidhean fiodha.
- Bhiodh luachair no connlach air an ùrlar - gun ruga no brat! Dh'itheadh daoine à soithichean fiodha len corragan.

Spreagadh an Luchd-Teagaisg

Am faic thu àite-preasa sa bhalla air aghaidh a' chaisteil?
An dùil dè chumadh na Ruthvenaich an seo?
Cuir do làmh ann. Dè bheir thu fa-near?

Tha slìotan leathann cloiche dìreach fon phreas. An dùil carson a bha seo ann?

San oisean tha taigh beag. Tha tòrr dhiubh sa chaisteal - feuch an cunnt thu iad agus tu a' dol mun cuairt!

Freagairtean a tha a dhìth

Rudan luachmhora; soithichean àraid airgid no buinn-airgid is dòcha.

Tha bonn-breugach sa phreas - gus tuilleadh tèarainteachd.

Gu sgeilp a chuireadh am bonn-breugach am falach.

Leigeamid oirnn... gu bheil fèist air chois. 'S dòcha gur tusa:

- Sgalagan a' toirt bìdh
- Na Ruthvenaich is na h-aoighean aca
- Luchd-fèisteis - seinneadair, pìobaire, lùth-chleasaiche
- Coin!

Gabh a-mach an doras tron tàinig thu. Suas an staidhre shnìomhanach don ath làr.



Robh fhios agad...

Bha 'mullach' fiodha air leapannan ceithir-stobach chor 's nach tuiteadh mialan is daolagan ort on mhullach 's tu nad chadail!



Teallach, preas-salainn is suidheachan-uinneige

Suidheachadh 4: An t-Seòmar

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- 'S dòcha gur e seòmar-leapa a bha seo. Bha mullach ann cuideachd, ach tha seo air tuiteam sìos a-nis. Am faic thu far am biodh am mullach? (tuill mhòra gu sailean rim faicinn mu 2 mheatair suas am balla).
- O chionn 500 bliadhna cha b' e dìreach àite-cadail a bh' ann. Bha e na bu choltaiche ri seòmar-còmhnaidh prìobhaideach don tighearna 's a theaghlach.
- Cha chaidleadh sna leapannan ach na Ruthvenaich. Is dòcha gun caidleadh na sgàlagan air ùrlar an talla air neo san lobht, a chì thu ma sheallas tu suas.
- Air taobh clì an teallaich chì thu àite-preasa beag sa bhalla. Seo far an cumadh daoine salann! Chleachd iad salann chor 's gum maireadh feòil is iasg na b' fhaide. Bha e glè dhaor sna làithean ud.

Spreagadh an Luchd-Teagaisg

An dèidh seo chaidh an t-seòmar-sa a chòmhdach le pannalan fiodha gus a dhèanamh na bu bhlàithe. Am faic thu far an deach na pannalan fiodha a cheangal ris a' bhalla?

San uinneig tha suidheachain seasgair. Shuidheadh mnàthan an seo rin cuid fuaigheail. Carson a b' e deagh àite gus seo a dhèanamh?

Freagairtean a tha a dhith

Chithear tuill bheaga do bhioran fiodha a' breacadh a' bhalla mu 2 mheatair suas.

Solas math o na h-uinneagan.

Leigeamaid oirnn... gu bheil sinn a' tadhail Tighearna Ruthven 's a bhean san t-seòmar-còmhnaidh aca. Is dòcha gur tusa:

- Tighearna Ruthven na laighe na leabaidh.
- Bantighearna Ruthven 's a nigheanan ri fuaigheal san uinneig.
- Sgàlagan a' toirt biadh is deoch 's a' cumail sùil air an teine agus air preas an t-salainn.
- Neach-tadhail a' toirt naidheachd gu na Ruthvenaich.

Gabh air ais an aon doras is cum ort suas an staidhre gus an tig thu a-mach air mullach an tùir. Tionndaidh air chli is coisich mun cuairt gus am bi tu nad sheasamh air a' bhalla am beulaibh an tùir.



Leum na Maighdinne



Sglèatan agus 'ceuman feannaige'

Suidheachadh 5: Air a' Mhullach

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

Nist tha sinn nar seasamh air mullach aon tùir. Chì thu thairis don ath thùr. Tha sgeulachd math mu rud a thachair an seo o chionn fhada an t-saoghail. Dh'fhaodadh e a bhith fìor!

Bha bràmair aig Dìorbhail, tè de na nigheanan Ruthven. Shaoil a pàrantan nach robh e math gu leòr air a son 's cha robh iad airson 's gum pòsadh i e. Bha cead aige fuireach sa chaisteal, ach ann an tùr eile. Aon oidhche bha e a' fuireach agus chaidh Dìorbhail don t-seòmar aige gun fhiosta gus fhaicinn. Gu h-obann chuala i a Màthair a' cuagail suas an staidhre. Bha fios aig Dìorbhail gum biodh i ann an trioblaid mhòr, ach cha robh àite falaich ann. Mar sin, 's i air a clisgeadh, ruith i suas an staidhre gu mullach an tùir, far a bheil sinne an-dràsta. Dè dhèanadh tusa na h-àite?

Thug i leum mòr aiste fad an t-slighe o aon tùr don tùr eile, agus laigh i gu sàbhailte! Liùg i air ais don leabaidh aice fhèin, far an d' fhuair a Màthair mu dheireadh i. An ath oidhche, theich Dìorbhail le a bràmair chor 's gum pòsadh iad. Ach tha fhios gum faca cuideigin a' leum i, oir 's e Leum na Maighdinne a theirear ris an àite seo chun an latha an-diugh.

Dè do bheachd? An dùil am faodadh an sgeulachd a bhith fìor?

Spreagadh an Luchd-Teagaisg	Freagairtean a tha a dhìth
An dùil dè feum a chuireadh air a' phàirt-sa den mhullach?	Àite faire, gus sùil a chumail air luchd-tadhail no luchd-ionnsaigh. 'S dòcha gun rachadh a chur gu feum gus ionnsaigh a thoirt o shuas.
Bhiodh gàrraidhean is eile air àrainn a' chaisteil. An dùil carson a bha na gàrraidhean ann?	Gus measan, lusan is glasraich fhàs. Cuideachd airson gabhail fois - boghadaireachd is seabhagaireachd.
Seall air sglèatan a' mhullaich. Dè an stuth a th' anna? Tha na sglèatan aig a' bhonn glè mhòr 's an fheadhainn aig a' bhàrr nas lugha. Dè thachradh nam briseadh an fheadhainn mhòra?	Is leacan cloiche iad. Thòisich eadh am mullach air uisge a leigeil a-steach. Rachadh sglèatan mòra briste a thoirt a-mach gus dol an àite sglèatan beaga a bha sgàinte no briste, na b' fhaide suas air a' mhullach.
Am faic thu na ceumannan beaga air mullach an tùir? An dùil carson a bha iad ann?	Airson maise, air dòigh, cuideachd gus calmain a tharraing don tùr, los gun rachadh an glacadh is an ithe.

Leigeamaid oirnn... gu bheil sinn a' cumail faire air mullach a' chaisteil. Dè chì sinn? Bheil duine sam bith a' tighinn? Bheil coltas càirdeil orra? Ciamar a dh'fhairicheas e a-bhos an seo?

Coisich mun cuairt an tùir. Bi faiceallach ma tha i fliuch. Till sìos an staidhre is air ais don talla leis a' mhullach pheantaichte air a' chiad làr. Gabh tron talla is a-mach an doras eile is seas air an drochaid bheag eadar an dà thùr.



Teallach eadar na tùir



Lùban-gunna eadar na tùir

Suidheachadh 6: Eadar na Tùir

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- Seo sinn eadar an dà thùr. Bhiodh seo air an taobh a-muigh. Faodaidh tu smaointinn mu Dhìorbhail a' leum o aon tùr don tùr eile os ar cionn!
- An dèidh seo b' ann aig na Moirich, Diùcan Athaill, a bha an caisteal. Chuir iadsan romhpa an dà thùr a cheangal 's lion iad am beàrn seo. Thog iad staidhre mhòr sa bheàrn is rinn iad seòmraichean dheth. Tha an staidhre is na mullaichean is na làir air tuiteam sìos on àm sin. Buinidh an drochaid ri ar latha-ne.

Spreagadh an Luchd-Teagaisg

Dè chì thu air na ballachan a dh'innseas dhuinn gun robh seo uaireigin air an taobh a-muigh?

Dè dh'innseas dhuinn gum b' e seòmraichean a bha a-staigh an seo?

An dùil carson a bha na Moirich airson an dà thùr a cheangal?

Freagairtean a tha a dhìth

Lùban-gunna airson losgadh às (air balla an tùir an ear)
Sliotain air oirean a-muigh nan uinneagan air am biodh gadan. (Suas gu h-àrd air balla an tùir an iar)

Chì thu teallaichean ris na ballachan agus cumaidhean dhorsan.

Tuilleadh rùm a dhìth orra?

Gabh tarsainn na drochaid don talla san tùr an iar.



Robh fhios agad...

An 1582 chum Tighearna Ruthven 's a chàirdean Rìgh Seumas VI mar phrìosanach an seo fad deich mìos 's gun e ach 15. Bha iad airson toirt air cuid de bheachdan air chreideamh atharrachadh. Rinn Rìgh Seumas bochd gal nuair nach b' urrainn dha teicheadh, ach theich sa cheann thall, agus chaidh Tighearna Ruthven a dhìth-cheannadh.



Oisean san talla, le sealladh air an taigh bheag is a' bhalla pheantaichte



Balla deas an talla, le sealladh air na h-uinneagan mòra

Suidheachadh 7: Talla san Tùr an Iar

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan.

- Seo talla eile, a chaidh a chleachdadh is dòcha leis a' bhràthair a bu shine an toiseach. Cha robh e daonnan cho àrd seo. Thuit na mullaichean is na làir sìos an seo.
- Chì thu gu bheil am pàirt sin den bhalla maisichte. **An dùil am biodh am mullach a-staigh peantaichte cuideachd?** (bhiodh is dòcha).
- Ann an aon oisean gheibh thu taigh beag (pàirt dheth lionta a-staigh). **Am faic thu far am biodh doras fiodha gus a chumail prìobhaideach?**

Spreagadh an Luchd-Teagaisg

Seall sìos san taigh bheag. Càite an rachadh fhalamhachadh?

Chuir na Moirich na h-uinneagan mòra ri beulaibh a' chaisteil.

An dùil carson a chuir iad ris?

Freagairtean a tha a dhìth

Sìos fanan is an sin a-mach.

Tuilleadh solais.

Nas lugha cunnart ann 's mar sin bha e na bu shàbhailte uinneagan mòra bhith aca.

Gabh troimhe don t-seòmar bheag san oisean.



Robh fhios agad...

Chan eil calmain aig Huntingtower tuilleadh ach tha tòrr ialtagan! Ma chì thu sgiathan dealain-dè air ceumannan a' chaisteil, 's e comharradh a th' ann gu bheil ialtagan mun cuairt. Tha iad air an còrr den dealan-dè ithe. Theirear ialtagan Pipistrelle riutha.



A' sealltainn suas gu tuill nan calman

Suidheachadh 8: Sgiath an Oisein

Cùl-fhiosrachadh don Luchd-Teagaisg. Faodar seo a leughadh gu sgoilearan

- Seo seòmar eile nach robh a-riamh cho àrd seo. Tha na mullaichean is na làir uile a bha os a chionn air falbh a-nis.

<i>Spreagadh an Luchd-Teagaisg</i>	<i>Freagairtean a tha a dhìth</i>
Seall dìreach air a' mhullach. Am faic thu bogsaichean beaga cloiche? An dùil carson a bha iad ann?	Tuill airson nan calman a chumail.
Carson a chumadh iad calmain?	Gu feòil ùr is uighean.
Ma sheallas tu suas chì thu fuighill nan teallaichean. Cia mhead a chì thu? (trì).	Trì dhiubh - fear air gach làr.
Carson a bha uidhir a theallaichean aca?	Teasachadh - gus cumail blàth.
An dùil an robh dòigh eile air iad fhèin a chumail blàth sa chaisteal?	Obair-ghrèis crochte ris na ballachan is dòcha; chumadh plàstair na bu bhlàithe e cuideachd. Tòrr aodach blàth!
An lorg thu cumadh peantaichte air a' bhalla? An dùil dè tha seo?	Sgiath le suaicheantas. B' e pàirt dhìth suaicheantas Ruthven, pàirt eile suaicheantas teaghlach eile ris an do phòs cuideigin.

Gabh air ais don talla san tùr seo is fàg e tron doras is air an staidhre a-muigh. Tha an turas a mhol sinn crìochnaichte a-nis. Faodaidh tu cuideachd dol suas don tùr eile, ach chan eil uiread de rùm ann 's mar sin bhiodh e na b' fheàrr na sgoilearan a thoirt ann am buidhnean beaga.

Leigeamaid oirnn gu bheil sinn a' fàgail a' chaisteil tron doras san talla seo. Leigeamaid oirnn gu bheil sinn a' fàgail ar beannachd aig na Ruthvenaich agus sinn a' dol a-mach is sìos an staidhre gus am faigh sinn ar n-eich a-rithist.

Rudan eile ri dhèanamh 's ri fhaicinn.

Ma cheadaicheas an tìde, 's math is d' fhiach cothrom a thoirt do na sgoilearan coimhead mun cuairt a' chaisteil on taobh a-muigh. An lorg iad:

- Far an tig fanan nan taighean beaga a-mach?
- Tùr Leum na Maighdinne - an leum iad an t-astar air an fheur?
- An doras dùinte suas a thèid don bhalla-cùirteir?
- Lùban-gunna?
- Àiteachan eile far an deach an togalach atharrachadh?



CnCa

C Dè an àireamh is lugha de dh'ìnbhich a tha dhìth airson stiùiridh?

F 1 inbheach do 10 sgoilear.

C An gabh turas treòraichte a chur air dòigh?

F Seans gun gabh. Faighnich 's tu ga chur air dòigh.

C A bheil e so-ruigsinneach do chiorramaich?

F Gheibh cathair-chuibhle a-steach don chidsin air an làr ìseal agus don àite eadar an dà thùr, ach tha an còrr do-ruigsinneach.

C A bheil goireasan bìdh ann?

F Tha. Faodar ithe a-muigh air neo ann an Seòmar an Fhoghlaim ri linn droch shìde.

C Càite bheil an taigh beag?

F Tha a dhà dhiubh air an làraich. Gheibh cathair-chuibhle a-steach a dh'aon dhiubh.

C An dèan sibh measadh-cunnairt air sgàth nan sgoiltean?

F Tha seo fo chùram an neach-teagaisg a tha mar cheann air a' bhuidheann. Gheibhear fios ann am bileagan-fiosrachaidh cunnairt a tha ri fhaotainn air làrach-lìn Alba Aosmhor a chuidicheas tidsearan am measadh fhèin a dhèanamh.

C Bheil bùth ann?

F Tha bùth ann a reiceas cairtean-puist, leabhair-treòir is cuimhneachain.

A' Tadhail Caisteal Huntingtower

Tadhail ro-làimh: Molamaid gu mòr gun tadhail tidsearan saor 's an asgaidh air a' chaisteal gus a bhith eòlach air an làraich agus air na cunnartan mun tig buidheann.

Ga chur air dòigh: Cuir fòn gu **01738 627231** gus turas a chur air dòigh, na feuman agad a chur an cèill agus uairean-fosglaidh fhaighinn on Stiùbhard.

Turais: An-dràsta faodar pàirt a ghabhail ann an **Turas Sgalagan a' Chaisteil**. Bidh sgoilearan a' dol tron chaisteal ann am mac-samhla d' aodach sgalagan. Faighnich mu seo 's tu ga chur air dòigh.

Cosgais: Tha e saor 's an asgaidh do bhuidhnean foghlaim is sgoile. Gheibhear tuilleadh fiosrachaidh mu cò gheibh ann gun chosgais air làrach-lìn Ionad Foghlam Alba Aosmhor (faic shìos).

Àite: dà mhìle an iar air Peairt far rathad A85 gu Craoibh.

Parcadh: Molar gun leig busaichean sgoilearan dheth aig an t-slighe-steach 's parcadh san ionad bheag air beulaibh a' chaisteil.

Slàinte 's Sàbhailteachd: Cum aire air na leanas:

- Bu chòir sgoilearan a bhith fo stiùir fad na h-ùine, gu h-àraid air an staidhre shnìomhanach is air na caisealachdan air mullach a' chaisteil.
- Na streapadh sgoilearan air na ballachan.
- Agus sinn dileas don Turasachd Uaine, iarramaid gun tugar sgudal sam bith air ais don sgoil.

Ionad-Foghlam Alba Aosmhor: Airson barrachd fiosrachaidh air turasan, gnìomhan is goireasan don luchd-teagaisg a tha ceangailte ri **Caisteal Huntingtower**, tadhail: www.historic-scotland.gov.uk

Goireasan eile

Don luchd-teagaisg:
Leabhraichean:

Denys Pringle *Huntingtower Alba Aosmhor* 1996. An leabhar-treòir oifigeil; riatanach gu fiosrachadh mu ailtireachd is eachdraidh na làraich.

Chris Tabraham *Scottish Castles and Fortifications Alba Aosmhor* 2000.

Foghlam Alba Aosmhor *Investigating Medieval Castles in Scotland, Alba Aosmhor* 2005 Leabhran feumail ga chur ri chèile don luchd-teagaisg le tòrr cùl-fhiosrachaidh mu bheatha ann an caisteal is molaidhean gu gnìomhan sgoile.

Làraichean-lìn

www.undiscoveredscotland.co.uk/perth/huntingtower/ Tha dealbhan àlainn agus deagh chur-sìos air eachdraidh air an làrach-sa.

Gu sgoilearan:

Deary, *Horrible Histories: Bloody Scotland Scholastic* 1998.

Dualchas Shasainn *What were Castles For?* Usborne Starting Points in History ISBN: 0746052561

Làraichean-lìn

www.nationalgeographic.com/castles/enter.html Rannsaich caisteal-mas-fhìor.

<http://home.freeuk.net/elloughton13/castle1.htm> Stòras math dhealbhan de bheatha sa chaisteal a ghabhas luchdachadh a-nuas.

http://kotn.ntu.ac.uk/castle/castl_fm.html Gnìomhan stèidhichte air Caisteal Nottingham.

www.bbc.co.uk/scotland/education/as/burghlife/ Rannsaich beatha baile an 16mh linn ann an Alba.

Aitheantas

Dealbhan: Dealbhan uile © a' Chrùin, còraichean aig Alba Aosmhor

Teacsa: Elspeth Mackay

Deasaiche an t-Sreath: Sue Mitchell

Deargadh: N&Einteractive

Leagan a-mach is clò-bhualadh: The House

Le taing mhòr a thaobh oidhirpean pearsanta fa leth gu Chris Tabraham agus Luchd-obrach Seirbheisean Tadhail aig Caisteal Huntingtower.